

MAJA BOŽIČ

OD TUJCA DO NEMCA Z MIGRACIJSKIM OZADJEM

FROM A FOREIGNER TO GERMAN
WITH MIGRATION BACKGROUND

Izvleček

Reševanje gospodarske krize je Nemčiji po drugi svetovni vojni prineslo številne gostujoče delavce, ki bi se morali vrniti domov, ko jih Nemčija ni več potrebovala, a se niso. Namesto tega so se jim v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja začele pridruževati družine. Tem so se po koncu hladne vojne pridružili še begunci, izgnanci in azilanti. Čeprav se je Nemčija do leta 2005 borila proti priseljevanju, je ravno njena zakonodaja omogočala nasprotno. Posebno pozornost je ves čas namenjala tujcem, ki v ZRN niso prihajali iz držav EU. Za največjo skupino s tretjih držav v ZRN, Turke, je namenila celo posebna pravna določila. Najpomembnejši za vse tujce pa je bil njihov bivanjski status, na katerem so temeljile ostale pravice v ZRN. V prispevku sledimo orisu problematike od prvega Zakona o tujcih (1965) do Zakona o priseljevanju (2004).

Ključne besede: Nemčija, novodobne manjšine, tujci, Turki, zakonodaja.

Abstract

The resolution of the economic crisis in Germany after the Second World War brought about many visiting workers to Germany, which had to return home, when Germany no longer needed them, but ended up staying. Instead, in the seventies of the 20th century, their families began to join them. They were followed by refugees, exiles, and asylum seekers after the Cold War ended. Although Germany fought against immigration up until 2005, its legislation enabled quite the contrary. It continuously gave special attention to foreigners, who did not arrive from the EU to FRG (Federal Republic of Germany). For the largest group of immigrants from the third world countries to FRG, the Turks, it actually enabled special legal regulations. The most important for all foreigners was their living status, upon which all other rights in FRG based. The contribution traces the problem area from the first Foreigners' Act (1956) to the Immigration Act (2004).

Keywords: Germany, modern minorities, foreigners, Turks, legislation.

OD TUJCA DO NEMCA Z MIGRACIJSKIM OZADJEM

»Takšen pristop je odpovedal, povsem odpovedal.« Je o multikulturalizmu oktobra 2010 izjavila nemška kanclerka Angela Merkel. Še ostrejši je bil bavarski ministrski predsednik Horst Seehofer: »Multikulti je mrtev. V Nemčiji ne smemo postati socialna služba za ves svet.«¹ Izjave nemških politikov so (ne prvič) podžgale medije, ti pa javnost. Kljub petdesetletnim prizadevanjem Nemčije za vzpostavitev pravnega reda, ki danes zajema tudi tujce, priseljence in državljane z migracijskim ozadjem, debate o integraciji tujcev v Nemčiji danes niso nič manj žgoče. Zato ni naključje, da je predsednik Christian Wulf ob dnevu nemške enotnosti (2010) poudaril, da je tudi islam postal del Nemčije.

Nemčija se je v nacionalno državo začela oblikovati razmeroma pozno, v 19. stoletju. Sestavni del politike vzpostavljanja nad deželne, državne identitete, oziroma sprave s pripadnostmi cesarstvu, je tvorilo določanje lastnega, z definiranjem in distanciranjem od tujega. Iz tega sledi, da so bili tujci, ali bolje, tuji delavci na nemškem prostoru prisotni že v tem času. Kot reakcija na priseljevanje tujih iskalcev dela in begunce, tako Ulrich Herbert,² je bil 22. julija 1913 sprejet *Nemški cesarski in državljanski zakon* (Das deutsche Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz). Ta je prvič uvedel enotno nemško državljanstvo, imenovano »*Staatsbürgerschaft*«, kot dopolnilno k obstoječemu državljanstvu dežel imenovanih »*Staatsangehörigkeit*«. Ta so bila ukinjena leta 1919 v prid enotnega nemškega državljanstva. Do leta 1934 sta torej obstajala dva tipa državljanov, državljani dežele (Staatsangehöriger) in državljani celotne države (Staatsbürger). Državljanstvo pravo iz leta 1913 je doživelo bistvene spremembe šele tik pred iztekom 20. stoletja.

Kljub skoraj nepretrganemu toku priseljevanja tujcev od 1880 do danes, ta kontinuiteta danes ni prisotna v nemški zavesti. Čeprav je vsakokratni nov odnos (novo srečanje) nemške družbe (ne samo nemške) s tujci pogojen s preteklimi izkušnjami družbe z njimi, Nemški prostor so tako zaznamovali sezonski delavci, prisilni delavci med vojno, nemški izgnanci po letu 1945 iz vzhodne Evrope, gostujoči delavci in begunci. Po naravi so bili bivanja teh ljudi v Nemčiji v glavnem začasnega značaja. V primeru izgnancev pa so ti v nekaj generacijah izgubili značaj tujca, spričo ne velikih razlik z matično nemško družbo (uspešna integracija).

Problem je nastal v drugi polovici 20. stoletja, ko se je dobrodošlo, a začasno vabljen tuj gostujoče delavstvo (največ Turki) začelo ustaljevati v ZRN. Tega nemška politika ni hotela sprejeti, in je vztrajala pri začasnosti bivanja tujih delavcev, težila k zmanjševanju priseljevanja in se zavzemala za vrnitev teh tujcev v matične države. To se kaže v koncu 70. let 20. stoletja sprejeti paroli nemške politike, da Nemčija ni dežela priseljevanja. Čeprav je konec osemdesetih vsem postalo jasno, da temu ni tako, se je parola obdržala ob sprejetju *Zakona o priseljevanju* (2005), s katerim je Nemčija tudi 'uradno' postala dežela priseljevanja. Po štetju prebivalstva z dne 31. 12. 2003 je imela ZRN skupno 82.532.617 prebivalcev. Od tega 7.341.820 tujcev, kar znaša 8,9 % vsega prebivalstva. Tri četrtini tujcev je prišlo iz tretjih držav, to je držav, ki niso članice EU.

Največji delež med njimi še danes predstavljajo priseljenci iz Turčije z 2,5 milijoni prebivalcev, ki so kot največja v ZRN živeča muslimanska skupnost, deležni tudi precejšnje pozornosti. Turška imigracija v Nemčijo je bila začeta po uradni poti, z bilateralnim sporazumom imenovanim »*Anwerbeabkommen*«. To je bil *Sporazum o novačenju delovne sile*

1 Žerjavič, Multikulturalizem – zgodba o neuspehu, Delo, 19. 10. 2010.

2 Herbert, Geschichte der Ausländerpolitik, str. 335.

3 Ibid., str. 10.

Turčije, med ZRN in Turčijo,⁴ podpisan 30. oktobra 1961, zaradi pomanjkanja delovne sile v Nemčiji. To ni bil edini sporazum te vrste. ZRN je sklenila sporazume o novačenju delovne sile tudi z Italijo, Grčijo, Španijo, Marokom, Portugalsko, Tunizijo in nekdanjo Jugoslavijo (1968). Čas po drugi svetovni vojni so v evropskih državah zaznamovali gostujoči delavci, v Nemčiji sprva dobrodošla pomoč pri obnovi gospodarstva, imenovani »Fremdarbeiter«, od sredine 60. let 20. stol. pa se jih je prijelo ime »Gastarbeiter«.

Pri nemški zakonodaji o tujcih velja, da skoraj ni pravila brez izjeme. V grobem zakonodaja razlikuje med tujci, ki prihajajo iz držav članic EU in ostalimi. Posebne ugodnosti iz druge skupine imajo tujci, katerih države so z Nemčijo podpisale asociacijske sporazume. Nadalje razlikuje zakonodaja tujce po bivanjskem statusu, ki ga določa namen in trajanje bivanja v ZRN. V skupini tujcev, ki niso državljani članic EU in jih Nemci imenujejo »Drittstaatsangehörige«, razlikujemo tujce, ki iščejo v Nemčiji zaščito pred pregonom in ostale, ki so v Nemčijo prišli zaradi dela, združitve družine, študija ...

Med temi nemška zakonodaja posebej omenja turške državljane, katerim je na podlagi nadsocijalnega sporazuma nekoliko olajšan dostop do trga delovne sile v EU.

Septembra 1963 je bil namreč podpisan *Sporazum o pridruženem članstvu med Turčijo in Evropsko gospodarsko skupnostjo (Assoziierungsabkommen)*,⁵ z namenom ustanovitve carinske unije (od 1. 1. 1996), koordinacije gospodarskih politik in priprave Turčije na članstvo v EU. Odločilnega pomena za turške državljane v EU je bil *Sklep asociacijskega sveta*,⁶ ki je sledil leta 1980 o razvoju asociacije (pridruženega članstva) in k temu sklepu izdane odločitve evropskega sodišča. Določila tega sklepa so bila vključena v nemško nacionalno zakonodajo in veljajo ne glede na splošne predpise *Zakona o tujcih oz. Zakona o priseljevanju* in ne glede na določila *Schengenskega sporazuma*.

Po drugi svetovni vojni sta ponovno stopili v veljavo nacionalsocialistični uredbi, ki sta do sprejetja prvega *Zakona o tujcih* iz leta 1965, predstavljali nemško zakonodajo o tujcih. To sta bili *Polijska uredba o tujcih (Ausländerpolizeiverordnung)* iz leta 1938 in *Uredba o tujih delojemalcih (Verordnung über ausländische Arbeitnehmer)* iz leta 1933.⁷

Prvi *Zakon o tujcih (Ausländergesetz)*,⁸ je stopil v veljavo 1. oktobra 1965 in je s številnimi uredbami o spremembah zakona veljal do 1. 1. 1991. Takrat ga je nadomestil novi *Zakon o tujcih*, s polnim imenom: *Zakon o vstopu in bivanju tujcev na zveznem območju (Gesetz über die Einreise und den Aufenthalt von Ausländern im Bundesgebiet)*,⁹ ki je stopil v veljavo 1. januarja 1991 (sprejet je bil julija 1990) in sicer kot 1. člen *Zakona o spremembi zakonodaje o tujcih*. Ta je urejal temeljna vprašanja za tujce: vstop, združevanje družin, bivanje in konec bivanja v ZRN. Zakon je veljal do 1. 1. 2005, ko ga je nasledil »najsodobnejši evropski zakon o priseljevanju«, *Zakon o priseljevanju (Zuwanderungsgesetz)*, ali s polnim imenom: *Zakon o uravnavanju in omejevanju priseljevanja ter urejanju bivanja in integracije državljanov unije in tujcev (Gesetz zur Steuerung und Begrenzung der Zuwanderung und zur Regelung des Aufenthalts und der Integration von Unionsbürgern und Ausländern)*, sprejet avgusta 2004.¹¹

4 Turčija je sklenila podobne sporazume še z: Nizozemsko, Belgijo in Avstrijo leta 1964, leta 1965 s Francijo in 1967 s Švedsko.

5 Abkommen zur Gründung einer Assoziation zwischen der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft und der Türkei; http://www.migrationonline.de/gesetz_X19wcmldD0xJnBpZD0zNiZpZD01NiZlPQ_.html. (20. 1. 2006)

6 <http://www.aufenthaltstitel.de/arb180.html> (23. 1. 2006).

7 Herbert, *Geschichte der Ausländerpolitik*, str. 205.

8 BGBl, 1965, št. 19, str. 353–362.

9 BGBl I 1990, str. 1354, 1356.

10 Kramžar, *Vsesplošno pričakovana bomba*. Delo, 23. 3. 2002, str. 28.

11 BGBl I 2004, str. 1950.

Tuji delavci, po letu 1965 imenovani gastarbajterji, so se zaposlovali predvsem v gradbeništvu, železarski in kovinski industriji ter rudarstvu. Po Herbertu¹² lahko razvoj zaposlovanja tujcev do leta 1980 delimo na tri med seboj ločene faze. Prva faza do leta 1959/60, ko je bila stopnja zaposlovanja relativno nizka, sledila je faza strmega naraščanja do leta 1966 in podvojitev zaposlovanja po manjšem upadu zaradi recesije (1967) do konca novačenja delovne sile leta 1973. Konec novačenja delovne sile iz tujine se največkrat razume kot reakcijo na naftno krizo leta 1973. V resnici pa je nemška vlada v tem videla le primeren povod in čas, kako brez nasprotovanja zajezi priliv tujih delavcev in zmanjšati število tujcev. Zgodilo se je sledeče: po letu 1973 je res upadlo število tujih delavcev, vendar se do leta 1979 skoraj ni zmanjšalo število tujega stalnega prebivalstva, potem je pa le še naraslo.

Do leta 1969 je bilo v ZRN največ Italijanov, sledili so Španci in Grki, potem Turki in nazadnje Jugoslovani (sporazum šele 1968). Po letu 1971 pa postanejo daleč največja skupina tako med stalnim prebivalstvom kot zaposlenimi, Turki. Seveda je tu na mestu vprašanje – zakaj?

Res je, da je sporazum iz leta 1961 množično odprl vrata Turkom v ZRN, a za nadaljnji razvoj je bilo odločilnejše noveliranje tega sporazuma leta 1964.¹³ Tu je bilo ukinjeno določilo, ki je Turkom omejevalo bivanje v ZRN na največ dve leti. To je bil prvi korak, ki je Turkom omogočil postopno ustaljevanje v ZRN. Leta 1964 so Turki dosegli še en pomemben sporazum, to je *Sporazum o socialni varnosti*. Z njim so turški delavci pridobili pravico do otroškega dodatka tudi za tretjega otroka¹⁴ in vse nadaljnje ter bili tako socialno pravno izenačeni z nemškimi delavci.¹⁵

Sredina šestdesetih let 20. stol. je bil tudi čas, ko so bile, tudi spričo naraščanja brezposelnosti pri Nemcih, parole Nacionaldemokratske stranke Nemčije polne sovražnosti do tujcev, v javnosti sprejete z odobravanjem. A večjega negodovanja ni bilo, saj so se državi tujci še vedno »spllačali«. ZRN v tej prvi fazi namreč ni imela stroškov z izobraževanjem tujcev ali s tujimi starostniki, saj so tuji delavci prišli v ZRN v najbolj produktivni fazi. V tem obdobju je vidneje naraslo tudi število tuje zaposlenih žensk, ki se je povzpelo na 30 %. Leta 1967 je bilo med turškimi delavci v ZRN celo 48 % žensk.

Prve politične debate o možnih negativnih učinkih zaposlovanja tujcev, vezane le na gospodarski vidik, je sprožila prva poveljna recesija leta 1966/67. Ker je bila ta kratkotrajna, je sledil nov val zaposlovanja tujcev. Tu moramo imeti pred očmi, da je bilo za nemško stran novačenje tuje delovne sile in bivanje tujcev v ZRN kratkotrajnega značaja. Vsi so si predstavljali, da bodo delavci, ko jih ne bodo več potrebovali, odšli nazaj domov. A kaj, ko je človek kompleksno bitje, in so z delavci prišli tudi ljudje, ki so gastarbajterstvu v Nemčiji dali popolnoma novo in negospodarsko dimenzijo. Seveda to ne bi bilo mogoče, če jim tega ne bi omogočala sama država, s pravnim in socialnim vključevanjem v svojo strukturo državne blaginje. Tako je leta 1971 v veljavo stopila *Odredba o dovoljenju za delo (Arbeitserlaubnisverordnung)*, ki je tujcem, ki so bili zaposleni v ZRN že več kot pet let, omogočila izdajo posebnega delovnega dovoljenja za pet let, in to ne glede na trg delovne sile.¹⁶ Spričo te odredbe je vrnitev domov preložilo okoli 40 % gastarbajterjev. To je pomenilo večje stroške za ZRN, ker so se delavcem, na podlagi šestega člena *Ustave* o varstvu družine, začele le - te pridruževati. Delavec z družino ni bil več tako mobilni, potreboval je kredite, stanovanje, šolo, učitelje, itd., in je s tem državo stal bistveno več.

12 Herbert, *Geschichte der Ausländerpolitik*, str. 201.

13 Bundesanzeiger, Nr. 22, 16. 1. 1968, Neufassung der deutsch-türkischen Verienbarung.

14 Otroški dodatek za drugega otroka turških delavcev v ZRN, tudi če je ta živel v Turčiji, je predvidela odredba, ki je stopila v veljavo 1. 6. 1963.

15 Fremde Heimat, str. 76–77.

16 Herbert, *Geschichte der Ausländerpolitik*, str. 226.

Razširitev šoloobveznosti na tuje otroke in mladostnike je leta 1952 v ZRN zveznim deželam predlagala Stalna konferenca ministrov za kulturo nemških zveznih dežel. V deželah, kjer predlog ni bil sprejet, je udeležba pri pouku ostajala prostovoljna izbira. Šele leta 1971 so začele sklepe konference izvajati vse dežele. V skladu z zakoni zveznih dežel so bili otroci in mladostniki šoloobvezni tam, kjer so imeli bivališče. Državljanstvo ni bilo vezano na obstoj šoloobveznosti. Sprva so organizirali razrede, v katerih je pouk potekal v materinem jeziku otrok (1952). V prvi polovici sedemdesetih so tuje otroke in mladostnike začeli vključevati v nemške šole, v drugi polovici 70ih pa so zopet postavili v ospredje izobraževanje v materinem jeziku. Praktično izvajanje navodil Stalne konference ministrov je vsaka zvezna dežela izvajala po svoje. Sistem izobraževanja in oskrbe tujih šolarjev se je delil na berlinski in bavorski model. Po berlinskem modelu so tuji učenci obiskovali pouk skupaj z nemškimi učenci v rednih nemških razredih. Jezikovne težave so reševali s spremljajočim dodatnim poukom oz. z obiskom pripravljanih razredov. Po bavorskem modelu pa so tuji učenci istega materinega jezika, ki niso mogli spremljati nemškega pouka, obiskovali dvojezične razrede v osnovnih in srednjih šolah. Pouk se je najprej izvajal pretežno v materinem jeziku in je postopoma prehajal v nemški jezik. Prehod v nemški razred je bil mogoč, ko so se dobro naučili nemščine.¹⁷

Tako so rešitelji nemškega gospodarstva s pridruženimi družinami postali obči problem. Sledili so poizkusi »odprave problema«, ki ga je sprožilo daljše bivanje. Tako je združenje delodajalcev predlagalo »rotacijski princip«, katerega osnovni namen je bil, po nekaj letih dela priučene delavce zamenjati z novimi, še ne priučenimi, in tako preprečiti daljše bivanje v ZRN. Ta princip ni nikoli zaživel, saj ni bil smiseln niti za delodajalce same. Da so te okoliščine privedle do zaustavitve novačenja delovne sile 23. novembra 1973, in ne naftna kriza, lahko razberemo tudi iz izjave zveznega kanclerja Willyja Brandta januarja 1973, v kateri je poudaril, »da zelo skrbno premislimo, kje je izčrpana zmogljivost naše družbe in kje terjata zaustavitev socialni razum in odgovornost.«¹⁸ S koncem novačenja delovne sile (*Anwerbestop*) je bil popolnoma prekinjen priliv tujih delavcev iz tretjih držav na eni strani, na drugi pa je prišlo letno od 40.000 do 50.000 v ZRN živečih otrok tujih delavcev v starost, ki je dovoljevala opravljanje dela.¹⁹

Pričakovano zmanjšanje števila tujcev in znižanje stroškov zaposlovanja tujcev se s koncem novačenja ni uresničilo. Proti pričakovanju je le še naraslo. Po letu 1973 res niso imeli dostopa v ZRN novi tuji delavci, za nadaljnji razplet pomembnejše je bilo, da so imele »prost vstop« družine v ZRN že bivajočih (in delujočih) tujih delavcev. Tako se je sredi sedemdesetih začela preobrazba iz gastarbajterja v priseljenca. Obrambni mehanizem zvezne vlade so bile restriktivne uredbe. Tako po novembru 1974 v ZRN priseljeni družinski člani niso smeli delati. S 1. januarjem 1975 so bistveno zmanjšali otroške dotacije za v tujini živeče otroke gostujočih delavcev. Aprila 1975 so prepovedali priseljevanje tujcev v mesta, v katerih je delež tujcev znašal več kot 12 %. To prepoved so odpravili leta 1976. Leta 1977 so jo ponovno uvedli samo za dele Berlina (Kreuzberg, Tiergarten, Wedding), jo leta 1981 omejili, leta 1990 pa dokončno odpravili.²⁰

Politično vodstvo je ostalo brez koncepta in je zato leta 1976 pooblastilo komisijo, ki naj bi razvila koncept za naprej. Ostalo je po starem. ZRN ni bila dežela priseljevanja. Tujcem, ki naj bi se čez čas vrnili domov, so nudili le začasno integracijo. Tu so imeli v mislih predvsem mlajše generacije tujcev, t.i. »drugo generacijo«. V ta namen je bil leta

17 Langenfeld, *Integration und kulturelle Identität*, str. 5–6.

18 Herbert, *Geschichte der Ausländerpolitik*, str. 228.

19 Ibid., str. 228.

20 Çinar, *Chronologie der Zuwanderung*. <http://www.a4k.de/cgi-bin/showcontent.asp?ThemaID=299&random=0,5897925> (26. 2. 2006).

1978 ustanovljen urad pooblaščenca za vprašanja tujcev. Prvi pooblaščenec je bil bivši ministrski predsednik Severnega Porenja – Westfalije, Heinz Kühn. Ta je že leta 1979 predložil »Memorandum o stanju in nadaljnjem razvoju integracije tujih delojemalcev in njihovih družin.« V njem je zahteval: priznanje dejanskega priseljavanja, stopnjevanje integracijskih ukrepov (predvsem na šolskem področju), ukinitve segregacije, neomejen dostop do dela in izobraževanja za tuje mladostnike, pravico do naturalizacije za v Nemčiji rojene oz. odrasčajoče tuje otroke, splošen pregled prava za tujce in postopka za naturalizacijo, komunalno volilno pravico po daljšem bivanju, okrepitev socialnega svetovanja.²¹

Kühn je bil v svojem razmišljanju daleč pred svojim časom. Zahteve iz memoranduma še po 30. letih niso zastarele, niti vse dosežene. S »spomenico« je Kühn, kot piše Murkova, »v javnosti sprožil doslej najbolj obsežno razpravo o posameznih neprijetnih vidikih izločenosti, drugorazrednega položaja in brezupnosti velikih delov druge in tretje generacije tujih delavcev.«²²

Seveda je bilo tako razmišljanje za vlado preveč dalekosežno. Ta je še naprej izvajala politiko omejevanja, prepričana, da se bodo problemi rešili, ko bodo tujci odšli domov. Novo izvoljena vlada na čelu s kanclerjem Kohlom je leta 1982 ponovno prosila za mnenje komisijo. Postalo je jasno, da se lahko drastično zmanjšanje števila tujcev v ZRN izvede le z drastičnimi ukrepi, ki niso ne humani, ne spričo številnih obstoječih sporazumov izvedljivi. Ker so glavni priliv tujcev v ZRN predstavljale družine, katerim je to omogočala nemška Ustava s členom o varstvu družine (združevanje družin), se je politika usmerila v pospeševanje vračanja tujcev. Predvsem tujcev drugega kulturnega kroga in vere – Turkov, in ne toliko Italijanov, Grkov... Turki so bili za Nemce še vedno gastarbajterji na začasnem delu v ZRN in ne priseljenci. Decembra 1983 je tako stopil v veljavo *Zakon o pospeševanju vrnitve (Rückkehrförderungsgesetz)*. Zakon je za tujce tretjih držav predvideval celo denarno pomoč oz. nadomestilo, če bi se hoteli vrniti v matično državo. Te ni izkoristilo veliko Turkov, saj je bila brezposelnost v Turčiji velika, vrnitev v ZRN pa zaradi veljave Anwerbestopa onemogočena. Zakon je bil tako v Turčiji kot Nemčiji deležen ostrih kritik. Že pred sprejetjem zakona je bila čakalna doba za izplačilo prispevkov pokojninskega zavarovanja v primeru nameravane vrnitve zmanjšana iz dveh let na šest mesecev.²³

ZRN se je vse bolj zgubljala v razpršeni in neenotni »Ausländerpolitik«. Skopi *Zakon o tujcih* iz leta 1965, obdan z različnimi državnimi in naddržavnimi sporazumi, je namreč nemškim deželam pri izvajanju tujskega prava puščal nekaj manevrskega prostora in obilo nejasnosti. Tako je leta 1983 dozorela ideja o nadgradnji *Zakona za tujce* iz leta 1965. Konec leta 1983 je bil sprejet prvi osnutek novega zakona za tujce, ki se je osredotočal prav na državljane tretjih držav (Turke, Jugoslovane). Ostre diskusije je povzročila predvsem grozeča svoboda gibanja turških delojemalcev, temelječa na podlagi sporazuma o pridruženem članstvu, ki naj bi dajal turškim delavcem enake pravice kot delavcem ES. Razplet v zvezi s tem je bil skupaj z odnosi med Turčijo in ES med leti 1980 – 1986 zamrznjen zaradi vojaškega udara v Turčiji, ki se je zgodil 12. 9. 1980. Ostajal je strah pred masovnim priseljavanjem Turkov v ZRN. Rezultat polemik na to temo je bil, da so Turke živeče v ZRN »ločili« od ostalih skupin tujcev, kot posebno tuje, nezmožne in nepripravljene na integracijo. Ob »turškem problemu« je od zgodnjih osemdesetih naraščala tudi vloga islama, ki je po revoluciji v Iranu dobila prizvok politične grožnje. In čeprav je več kot 80 % v ZRN živečih Turkov zavračalo islamski fundamentalizem, to ni oviralo

21 <http://toonorama.com/encyclopedia/K/K%FChnmemorandum/> (17. 10. 2005).

22 Drčar Murko, »Poklicali smo delovne moči, prišli pa so ljudje.« Delo, 5. 4. 1980.

23 Drčar Murko, Nemška vlada spodbuja tuje delavce k vrnitvi v domovino. Primorski Dnevnik 16. 7. 1982, str. 6.

javnih razprav na to temo. Prav tako se je namigovalo, da so Turki nasilni komunisti. V tem času je antisemitizem dobil svojega sodobnika v antitujstvu, predvsem v antiturkizmu. Mojca Drčar Murko je leta 1982 v Delu pisala, da je samomor mlade Turkinje, ki se je polila z bencinom in zažgala, »pokažal razsežnosti čustvenega stanja neposredno prizadetih, tistih torej, ki so jim podcenjujoči toni v besedah »gostujoči delavec« ali »tujec« vzeli pravico do tega, da bi bili enakopravni člani družbe.«²⁴ V tem duhu so se do konca osemdesetih oblikovali osnutki novega zakona za tujce, a brez rezultata. Spričo naraščajočega priliva azilantov se je v drugi polovici osemdesetih pozornost javnosti in politike preusmerila iz gastarbajterjev na prosilce azila. Politična situacija po padcu berlinskega zidu 9. novembra 1989 in z njo novi grozeči val tujcev – beguncev, azilantov, je pospešila sprejetje kompromisa glede zakona o tujcih, še pred združitvijo ZRN in NDR, 3. oktobra 1990. Temeljne smernice novega zakona, sprejetega 9. julija 1990, so bile: pravna varnost, ugotovitev statusa bivanja in integracija. Nasprotujoča smernicam zakona je bila še vedno trditev, da Nemčija ni dežela priseljevanja. Tako je bila tudi glavna kritika zakona, da priseljevanje sprejema le na tri četrt, saj je bila naturalizacija tujcem še vedno težko dostopna. Zakon je bil prelomen tako v zgodovinskem kot v pravnem smislu. V zgodovinskem, ker je bil sprejet še pred združitvijo, v veljavo pa je stopil šele po združitvi vzhodne (NDR) in zahodne (ZRN) Nemčije. Pravno pa, ker se je vsebinsko bistveno razlikoval od zakona iz leta 1965 in je bil tudi pravna podlaga zakonu, ki je sledil. Zakon se je lotil dejanskega stanja, t.j. urejanja statusa bivanja že leta v Nemčiji živečih tujcev in v ospredje potisnil integracijo le - teh v nemško družbo.

Novo je bilo poglavje o olajšani podelitvi državljanstva oz. naturalizaciji in poglavje o predstavitvi Urada pooblaščenca za vprašanja tujcev, ki ga leta 1965 še ni bilo. Za razliko od prejšnjih dveh obstoječih tipov dovoljenj za prebivanje, je novi zakon določal štiri glavne tipe dovoljenj za prebivanje, ki so določali status tujca v ZRN. Nemško poimenovanje in vsebina teh tipov se je razlikovala po namenu oz. vzroku bivanja. Ustrezni slovenskih izrazov za te pravne termine nimamo. V nemškem jeziku so ti termini vezani na zakon in s prenehanjem le - tega spremenijo pomen ter dobijo novo jezikovno podobo. Zakon o tujcih iz leta 1990 je uvedel tudi nadpomenko za vse tipe dovoljenj za prebivanje t.j. »Aufenthaltsgenehmigung«.

Konec hladne vojne je bil prelomen tudi za migracijsko politiko Evrope in Nemčije. Padec železne zaves je odprl vrata priseljevanju z vzhoda na zahod, sledil je val beguncev in izgnancev iz vojnih žarišč Jugoslavije in Albanije ter azilantov. To je tudi čas dvotirnega evropskega razvoja integracije in izolacije. Evropa se je namreč vse bolj združevala in odpirala navznoter, navzven pa ograjevala proti nezaželenemu priseljevanju, kar ji je dalo vzdevek »trdnjava Evropa«.²⁵

Evropo, še zlasti Nemčijo, je zajel strah pred maso tujcev. Število tujcev je med leti 1988 in 1994 v Nemčiji naraslo za več kot 50 %. V Nemčijo so se zgrnili: prosilci za azil iz tretjih držav in vzhodne Evrope (med njimi 196.293 Turkov,²⁶ t.j. 15 %), manjšine (izseljenci, Judje, Romi) iz vzhodne Evrope, in begunci ter izgnanci nekdanje Jugoslavije, katerih največ je sprejela prav ta.

Dodatna obremenitev je bila notranje-nemška migracija iz vzhoda na zahod po združitvi obeh držav oktobra 1990 in nerešena vprašanja glede že leta v Nemčiji bivajočih tujcev priseljencev. Strah, pomešan s sovraštvom in odporom do tujcev in vsega tujega, se je v začetku devetdesetih sprevrgel v krvave obračune s tujci, spričo katerih je zvezni kancler Kohl govoril celo o »izrednih razmerah v državi« in pozival k umiritvi razvnetih

²⁴ Drčar Murko, Sovraštvo do tujcev ni več prazna beseda. Delo, 26. 6. 1982, str. 5.

²⁵ Bade, Evropa, str. 419.

²⁶ Število se nanaša na obdobje 1990–1998. Med temi Turki je bilo 80 % Kurdov.

strasti. V spominu ostajajo grozljivi požigi skrajnih desničarjev 1992/93 v Möllnu (Schleswig-Holstein) in Solingenu (Severno Porenje - Westfalija), ko je bilo ubitih 8 turških državljanov. Kot rezultat strankarskih trenj glede migracijsko - azilske politike je bil leta 1993 uzakonjen »azilski kompromis«. Po *Zakonu o azilu*, ki je stopil v veljavo julija 1993, do azila v Nemčiji niso imeli pravice prosilci, ki so prišli iz držav, kjer ni bilo preganjanja in iz varnih tretjih držav. To je pomenilo, da Nemčija za azil po kopni poti ni bila več dosegljiva in je tako de facto probleme z azilanti prenesla na sosednje države.²⁷ Z njimi je podpisala še sporazume, ki so prosilcem za azil v ZRN preprečevali vstop skozi njihove teritorije. S temi sporazumi je Nemčija svoje sosede že pred evropskimi pogodbami (Schengen, Dublin in Amsterdam) prisilila k poenotenju azilskega prava.²⁸ Poenotenje le – tega na ravni celotne EU je sledilo leta 1997 z Amsterdamsko pogodbo.

Razpravam o azilu so sledile polemične razprave o prihodnosti »tujske politike« glede (ne)priseljavanja v ZRN in ureditve statusa tujcev v ZRN. Tako v javnem kot političnem prostoru se je vroče debatiralo predvsem o možnosti dvojnega državljanstva in pravici do naturalizacije, ter s tem v zvezi o Nemčiji kot deželi priseljavanja in o »multikulturni družbi«. Število naturalizacij je, po sprejetju *Zakona o tujcih* (1990) sicer malo naraslo, a glede na število tujcev, ki so že izpolnjevali pogoje, je bilo to zelo malo. Vzroki za to so bili različni, ne smemo pozabiti niti na izgrede proti tujcem v ZRN in na ne ravno toplo sprejemajoče okolje. Lahko izpostavim tudi dejstvo, da se je bilo za pridobitev nemškega državljanstva potrebno odreči dotedanjemu državljanstvu. Zato je leta 1996/97 turška vlada sprožila kampanjo o pravicah turških državljanov v Nemčiji in s tem podprla idejo dvojnega državljanstva. Z odpovedjo turškemu državljanstvu so Turki namreč zgubili marsikatero pravico, npr. pravico do nakupa nepremičnin v Turčiji, pravico do dedovanja, volilno pravico... Leta 1997 so morale turške oblasti na zahtevo nemške vlade omejiti možnost ponovne pridobitve turškega državljanstva za nekdanje turške državljane. Tem so nato izročali »roza karto« (Pembe-Kart), ki jim je dajala nekaj pravic glede nakupa zemlje in dedovanja, ne pa tudi volilne pravice. Reformo državljanškega prava je konec leta 1998 napovedala »rdeče – zelena« vlada, pod kanclerskim vodstvom Gerharda Schröderja. V ospredju političnih pogovorov je bila predvsem uvedba teritorialnega principa in možnost dvojnega državljanstva. Zakon je bil sprejet leta 1999, nova pravila so stopila v veljavo 1. januarja 2000. Vsebinska *Zakona o državljanstvu* je s spremembami leta 2005 prišla pod krovni *Zakon o priseljavanju*.

Praktične predloge in priporočila za novo politiko o tujcih in priseljavanju je leta 2001 pripravila nadstrankarska komisija v poročilu z naslovom »*Oblikovati priseljavanje, pospeševati integracijo*« (*Zuwanderung gestalten, Integration fördern*).²⁹ Med drugim je komisija v uvodu poročila definirala priseljavanje, nemško »*Zuwanderung*«, kot »*migracijo vseh vrst, tudi tisto, ki je samo začasnega značaja*« in »*Einwanderung*« kot trajno naselitev.³⁰ Na podlagi poročila neodvisne komisije je že čez mesec dni sledil predlog osnutka *Zakona o priseljavanju*. To je bilo hkrati tudi slovo od nemškega nacionalističnega ideala »*Blut und Boden*«, t.j. ideala o krvi in zemlji, kot edinem pravem temelju za nemško državljanstvo. Zavedajoč se staranja svojega prebivalstva, je Nemčija spremenila svojo politično nazorsko smer in je začela iskati rešitev (gospodarstva) v priseljavanju »sveže krvi«.³¹

27 Herbert, *Geschichte der Ausländerpolitik*, str. 319.

28 Bade, *Evropa*, str. 434.

29 http://www.bmi.bund.de/cIn_028/nn_122688/Internet/Content/Themen/Auslaender_Fluechtlinge_AsyL_Zuwanderung/Einzelseiten/Bericht_der_Unabhaengigen_Kommission_Id_47176_de.html (26. 2. 2006).

30 Ibid.

31 Kramžar, Nemško slovo od »*Blut und Boden*«, Delo, 6. 7. 2001, str. 5.

Od avgusta 2001 pa do julija 2004, ko je bil zakon sprejet, so si sledile ostre politične »za in proti« debate. Tako so minila tri leta, da so se glede zakona sporazumele stranke, zvezni svet in parlament ter zvezno ustavno sodišče.

Za tujce oz. tujsko pravo je najpomembnejši del *Zakona o priseljevanju* njegov prvi člen, to je novi *Zakon o bivanju* (*Aufenthaltsgesetz*). S polnim imenom »Zakon o bivanju, zaposlenosti in integraciji tujcev na zveznem območju« (*Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet*), ki je vsebinsko in pravno nasledil do 1. 1. 2005 veljavni *Zakon o tujcih* iz leta 1991. Dosedanji *Zakon o bivanju* v EGS (*Aufenthaltsgesetz/EWG*) je zamenjal *Zakon o splošni svobodi gibanja državljanov EU* (*Freizügigkeitsgesetz/EU*), izdan v drugem členu *Zakona o priseljevanju*. V tem zakonu je urejen pravni položaj državljanov držav članic EU, ker so ti kot državljani unije upravičenci svobode gibanja in načeloma ne spadajo pod določbe *Zakona o bivanju*. Med vidnejšimi sta še tretji in peti člen novega zakona, to sta *Sprememba zakona o postopku azila* in *Sprememba zakona o državljanstvu*. V *Zakonu o priseljevanju* je bila strnjena tudi glavnina pravnih določil v zvezi z naturalizacijo. S tem so bila določila *Zakona o državljanstvu*³² iz leta 1999 sprejeta in dopolnjena v *Spremembi zakona o državljanstvu*.³³ *Zakon o državljanstvu* (*Staatsangehörigkeitsgesetz*) pomeni prilagoditev nemške državljanske zakonodaje evropskim standardom, saj je Nemčija novembra 1997 podpisala in ratificirala evropski sporazum o državljanstvu, ki je stopil v veljavo maja 2004, kot reakcijo na 7,3 milijonsko tujo, v Nemčiji živečo manjšino.

Po 1. januarju 2000 je bila tako tujcem bistveno olajšana pot do naturalizacije (*Einbürgerung*). Stari princip *ius sanguinis* (krvno pravo), po katerem so nemško državljanstvo lahko dobile osebe nemškega rodu, so dopolnili s principom *ius soli* (po kraju rojstva), ki je omogočal v Nemčiji rojenim otrokom tujcev, da že z rojstvom pridobijo nemško državljanstvo. Seveda ob predpostavki, da vsaj eden od staršev zakonito in redno biva v ZRN najmanj osem let in ima trajno dovoljenje za bivanje. To je bilo do 1. januarja 2005 dovoljenje »*Aufenthaltserlaubnis*«, po tem datumu pa »*Niederlassungserlaubnis*«. Po podatkih Zveznega Ministrstva za notranje zadeve je na ta način do konca leta 2004 dobilo nemško državljanstvo 191.000 otrok v ZRN živečih tujcev.³⁴ Ker so ti otroci obenem dobili tudi državljanstvo svojih staršev, se morajo, tako *Zakon o državljanstvu*, ko postanejo polnoletni, odločiti za eno ali drugo državljanstvo. Za odločitev imajo čas do dopolnitve 23 leta starosti. Tudi sicer sprememba zakona predvideva enostavnejšo pot do državljanstva. Tujec lahko zaprosi za državljanstvo po osmih letih zakonitega in rednega bivanja v ZRN, če ima utrjen bivanjski status, če priznava svobodni in demokratični temeljni red, lahko preživlja sebe in družinske člane in ni bil kaznovan. Razen redkih izjem zakon od tujca zahteva, da se odreče svojega državljanstva.

Izjema so državljani članic EU, ki se jim ni potrebno odreči svojega državljanstva, če njihova matična država tega od njih ne zahteva. Enako velja za politično preganjane in begunce. Pravice do nemškega državljanstva pa nimajo tujci, ki ne obvladajo nemškega jezika.

Po uveljavitvi *Zakona o priseljevanju* velja, da sme tujec z uspešno opravljenim integracijskim tečajem zaprositi za državljanstvo že po sedmih letih zakonitega bivanja. Prav tako tujec s tečajem dokaže znanje nemškega jezika. Zakonci in mladoletni otroci tujca, ki izpolnjuje pogoje za naturalizacijo, lahko pridobijo nemško državljanstvo pod pogoji člena 10 (priznavanje svobodnega in demokratičnega reda, zmožnost

32 Staatsangehörigkeitsgesetz; <http://www.bgbportal.de/BGBL/bgb11f/b199038f.pdf> (20. 1. 2006).

33 Änderung des Staatsangehörigkeitsgesetzes; BGBl 2004, št. 41.

34 http://www.zuwanderung.de/2_Staatsangehoerigkeit.html (29. 1. 2006).

preživljanja, odpoved dosedanjega državljanstva, niso bili kaznovani), tudi če ne bivajo v ZRN osem let.³⁵

V *Zakon o priseljevanju* so bile sprejete tudi varnostne zahteve *Zakona o boju proti terorizmu*, ki je bil sprejet 9. 1. 2002. V praksi to pomeni, da uradi za naturalizacijo vsako prošnjo oz. prosilca preverijo pri uradu za zaščito ustavnega reda ali je mogoče deloval protiustavno. Ravno tako je izključena naturalizacija ekstremističnih tujcev s klavzulo o ekstremistih.

S pravnega vidika in za marsikatega tujca tudi osebno, se integracija v novo družbeno in državno okolje zaključí z naturalizacijo. S pridobitvijo nemškega državljanstva tujec uradno postane Nemec, ker je po *Zakonu o državljanstvu* Nemec vsak, ki poseduje nemško državljanstvo (§ 1). To pomeni, da ima naš 'bivši' tujec zdaj enake pravice in dolžnosti kot ostali nemški državljani. V vsakdanjem življenju to ne spremeni dejstva: enkrat južnjak vedno južnjak. Novi nemški državljan še vedno ostaja drugačen med enakimi, ker se delitev na mi – oni ne preneha s pravnim aktom.

Če je naturalizacija po zakonodaji končna faza integracije, je pogoj za začetek le te, trdnost bivanjskega statusa tujca. Tega določajo različna dovoljenja za bivanje, katerih imena se spreminjajo skupaj z zakonodajo. Zares primerjati se da šele zakona iz leta 1990 in 2004, saj je bil status tujcev po prvem zakonu (1965) predvsem začasen s pripadajočim (edinim) omejenim dovoljenjem za bivanje. *Zakon o tujcih* iz leta 1990 je bil v tem poglavju zelo kompliciran. Razlikoval je tri tipe omejenih dovoljenj za prebivanje in dva tipa neomejenih dovoljenj za prebivanje. Za vse tipe dovoljenj je uvedel nadpomenko »*Aufenthaltsgenehmigung*«.

Omejena dovoljenja so bila:

- »*Aufenthaltsbewilligung*«, ki je bilo vezano na določen namen bivanja. Po dosegli namena je moral tujec ZRN zapustiti.
- »*Aufenthaltsurlaubnis*«, na podlagi katerega si je tujec kasneje lahko pridobil neomejeno dovoljenje.
- »*Aufenthaltsbefugnis*«, podeljen v humanitarne namene in je dopuščal utrditev bivanja, a le pod okoliščinami posameznega primera.

Neomejeni dovoljenji za prebivanje sta bili:

- »*Aufenthaltsurlaubnis*«, načeloma dostopno po petletnem posedovanju omejenega dovoljenja »*Aufenthaltsurlaubnis*« ali pa po osem letnem posedovanju dovoljenja »*Aufenthaltsbefugnis*«.
- »*Aufenthaltsberechtigung*«, načeloma dostopno po osemletnem posedovanju dovoljenja »*Aufenthaltsurlaubnis*«. Z njim so tujci dosegli najvišjo stopnjo utrditve bivanjskega statusa.

Največ tujcev v ZRN je leta 2002 posedovalo neomejeno dovoljenje »*Aufenthaltsurlaubnis*«. Drugo najštevilčnejše dovoljenje je bilo omejeno dovoljenje »*Aufenthaltsurlaubnis*«, na tretjem mestu pa je sledilo dovoljenje »*Aufenthaltsberechtigung*«.

Prvi člen *Zakona o priseljevanju*, *Zakon o bivanju*, to poglavje na prvi pogled bistveno poenostavlja. Saj uvede le eno omejeno (*Aufenthaltsurlaubnis*) in eno neomejeno (*Niederlassungserlaubnis*) dovoljenje za prebivanje, ter novo nadpomenko »*Aufenthaltsstitel*«. Vendar po novem zajec tiči v drugem grmu. Bolj kot prej igrajo glavno vlogo vzroki, zaradi katerih tujec zaprosi za dovoljenje: študij, združevanje družine, humanitarni vzroki, delo. Nameni bivanja v ZRN pogojujejo tudi (ne)dostop do dela v ZRN.

S pridobitvijo dovoljenja tipa »*Niederlassungserlaubnis*« tujec doseže najtrdnjši pravni status bivanja. Dovoljenje daje trajno pravico do bivanja v ZRN, je prostorsko neomejeno in dovoljuje kakršno koli zaposlitev tujca v ZRN. Načeloma se zanj lahko zaprosi

po petih letih bivanja v ZRN. Ker pa je zakon iz leta 2004 skrčil prejšnji dve neomejeni dovoljenji za bivanje na eno, je časovne zahteve (5 let dovoljenja »Aufenthaltserlaubnis«) za pridobitev dovoljenja »Niederlassungserlaubnis« nadgradil z nadaljnjimi zahtevami. Te so: najmanj pet letno plačevanje prispevka za pokojninsko zavarovanje, nekaznovanost in izpolnjevanje integracijskih zahtev (tečaj). Iz te zadnje zahteve vidimo, da je po novem zadostno znanje nemškega jezika zahtevano tudi kot pogoj za pridobitev trajnega bivanjskega statusa in ne samo, kot prej, v primeru želene naturalizacije.

Zanimivo je še, da dve tretjini tujcev izpolnjuje časovno zahtevo za pridobitev trajnega bivanjskega statusa, saj je povprečna doba bivanja v ZRN 16 let, a tega ne poseduje. Velike ovire namreč predstavljajo prav integracijske zahteve (zadostno znanje nemškega jezika in temeljno poznavanje nem. pravnega in družbenega reda), katerih izpolnitev je tudi temeljni cilj za prihodnost nemške »družbene politike«.

Če po zakonu iz leta 1990 status tujca v ZRN prepoznamo po tipu dovoljenja, moramo, da bi vedeli, kakšne pravice pripadajo tujcu po novem zakonu, nujno poznati tudi namen bivanja v ZRN. Vsi trije zakoni so odgovor na nove razmere v nemški družbi in politiki. Jedro vseh treh zakonov so poglavja o vstopu in bivanju tujcev na zveznem območju. Ker so bili povod za sprejetje prvega *Zakona o tujcih* predvsem tuji oz. gostujoči delavci, je razumljivo, da tu ne gre iskati poglavja o pridružitvi družin ali poglavja o naturalizaciji. Zakon iz leta 1965 je bil napisan v znamenju obče predstave o začasnosti bivanja tujcev v ZRN. To dejstvo pogojuje tudi bistveno razliko med zakonoma iz leta 1965 in 1990. Zaradi postopnega priznavanja priseljevanja v ZRN je v zakonodaji veliko več podobnosti med zakonoma iz leta 1990 in 2004. Zakonodajna pozornost se je preusmerila iz začasnih tujih delavcev na tujce priseljence (družinski člani), azilante in begunce ter na oblikovanje njihovega statusa bivanja, ki je šel v smeri od začasnega proti trajnemu. Novo v *Zakonu o tujcih* iz leta 1990 je bilo poglavje o olajšani naturalizaciji, ki je omogočala tujcem pridobitev nemškega državljanstva že po osmih letih zakonitega bivanja v ZRN, za razliko od prej zahtevanih petnajst let zakonitega bivanja v ZRN. S tem poglavjem je bil del državljanskega prava prvič prenesen v *Zakon o tujcih*. *Zakon o priseljevanju* (2004), je za razliko od *Zakona o tujcih* (1990), ki je vseboval del državljanskega prava le kot poglavje, vseboval kar več sprememb zakonov in dva samostojna zakona. Tu je bilo novo poglavje o pospeševanju integracije, ki ga leta 1990 še ni bilo in je uvajalo integracijske tečaje za tujce. Ti imajo pomembno vlogo tako pri želeni naturalizaciji kot pri pridobitvi stalnega dovoljenja za prebivanje. Z novimi integracijskimi zahtevami kot so, znanje nemškega jezika, poznavanje nemškega pravnega reda, kulture in zgodovine *Zakon o bivanju* tako marsikateremu tujcu otežuje pridobitev stalnega dovoljenja za prebivanje.

Uradna politika Nemčije je s svojim dolgoletnim »najmanjšim skupnim imenovalcem«,³⁶ to je zanikanjem priseljevanja, pokazala svoj odnos do tujcev v državi. Ta je hkrati postal vzor odnosa med Nemci in tujci in je pripeljal do distanciranja manjšine od večine ter posledično do nastanka vzporedne družbe. Kljub zanikanju je bila ravno zakonodaja Zvezne republike Nemčije tista, ki je omogočila, da so se tujci v ZRN ustalili. Pravo nasprotje le - te je bila zakonodaja NDR, ki je bila do tujcev zelo stroga in ni dopuščala daljšega bivanja tujcev v DDR ali pridruževanja družin.

S sprejetjem *Zakona o priseljevanju* je Nemčija tudi »de jure« postala dežela priseljevanja.

V zgodovini in spominu še naprej ostaja »de vita« odnos države in državljanov do tujcev, priseljencev, ki je zaznamoval slehernega prišleka in ga zakon ne more spremeniti

čez noč. Na to kažejo tudi šolske statistike, po katerih otroci in mladostniki z migracijskim ozadjem pri izobraževanju še danes dosegajo slabše rezultate kot nemški sovrstniki.

Multikulturalizem ni mrtev, kot se je izrazil bavarski ministrski predsednik, ampak je živo dejstvo (organizem), ki stalno spreminja svojo pojavno obliko in išče luknje v zakonodaji, ki je morda »odpovedala« oz. rabi nove smernice. Petdeset let demantija priseljevanja je predolga doba, da bi deset let »sprejetega« priseljevanja spremenilo kaj bistvenega.

Tako kot naftna kriza leta 1973 ni bila razlog za konec novačenja delovne sile, tako danes visoka stopnja brezposelnosti ni razlog za ostre besede nemške politike z uvoda, je pa dober povod. Orisani primer seveda ni osamljen. Različne države imajo pri podobni ali enaki problematiki različne modele reševanja le – te. Zanimivo je še, da je Evropa bolj zaskrbljena zaradi švicarskega referendumu o izgonu tujcev zaradi kaznivih dejanj (november 2010), kot zaradi »nestrpnih« izjav nemških politikov.

Integracija je toliko daljši in zahtevnejši proces, kolikor bolj je priseljska kultura oddaljena od sistema vrednot družbe v katero se je priselila. Sčasoma bodo k izboljšanju položaja današnjih tujcev v ZRN in Nemcev z migracijskim ozadjem pripomogli tudi novi, bolj tuji tujci, ki bodo zasedli dno nemške družbene lestvice.

Viri in literatura

Viri

- Abkommen zur Gründung einer Assoziation zwischen der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft und der Türkei; http://www.migrationonline.de/gesetz._X19wcmclud-D0xJnBpZD0zNiZpZD01NiZfPQ_.html (20. 1. 2006).
- Änderung des Staatsangehörigkeitsgesetzes, BGBl 5. 8. 2004, Nr. 41.
- Ausländergesetz; BGBl 8. 5. 1965, Nr. 19.
- Beschluß Nr. 1/80 des Assoziationsrats über die Entwicklung der Assoziation vom 19. September 1980; <http://www.aufenthaltstitel.de/arb180.html> (23. 1. 2006).
- Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet; BGBl 5. 8. 2004, Nr. 41.
- Gesetz über die Einreise und den Aufenthalt von Ausländern im Bundesgebiet; BGBl I 1990, 1354, 1356.
- Gesetz zur Steuerung und Begrenzung der Zuwanderung und zur Regelung des Aufenthalts und der Integration von Unionsbürgern und Ausländern; BGBl 5. 8. 2004, Nr. 41.
- Neufassung der deutsch-türkischen Verienbarung; Bundesanzeiger 16. 1. 1968, Nr. 22.
- Staatsangehörigkeitsgesetz; <http://www.bgbportal.de/BGBL/bgb11f/b199038f.pdf> (23. 1. 2006).

Literatura

- Klaus J. Bade, *Evropa v gibanju*, Ljubljana 2005.
- Für den Rat für Migration Hrsg. von Klaus J. Bade, Michael Bommes und Reiner Münz, *Migrationsreport 2000*, Frankfurt/Main 2000.
- Hrsg. von Aytaç Eryılmaz (Domit) & Mathilde Jamin (Ruhrlandmuseum), *Fremde Heimat. Eine Geschichte der Einwanderung aus der Türkei*, Essen 1998.
- Christine Langenfeld, *Integration und kulturelle Identität zugewanderter Minderheiten*, Tübingen 2001.
- Herbert Ulrich, *Geschichte der Ausländerpolitik in Deutschland*, München 2001.

Članki

- Mojca Drčar Murko, »Poklicali smo delovne moči, prišli pa so ljudje.« Delo, 5. 4. 1980.
 Mojca Drčar Murko, Sovraštvo do tujcev ni več prazna beseda. Delo, 26. 6. 1982.
 Mojca Drčar Murko, Nemška vlada spodbuja tuje delavce k vrnitvi v domovino. Primorski Dnevnik 16. 7. 1982.
 Barbara Kramžar, Nemško slovo od »Blut und Boden«. Delo, 6. 7. 2001.
 Barbara Kramžar, Vsesplošno pričakovana bomba. Delo, 23. 3. 2002.
 Peter Žerjavič, Multikulturalizem – zgodba o neuspehu. Delo, 19. 10. 2010.

Spletne strani

- Çinar, Chronologie der Zuwanderung. <http://www.a4k.de/cgi-bin/showcontent.asp?ThemaID=299&random=0,5897925> (26. 2. 2006).
<http://toonorama.com/encyclopedia/K/K%FChnmemorandum/> (17. 10. 2005).
<http://www.aufenthaltstitel.de/arb180.html> (23. 1. 2006).
http://www.bmi.bund.de/cln_028/nn_122688/Internet/Content/Themen/Auslaender__Fluechtlinge__Asyl__Zuwanderung/Einzelseiten/Bericht__der__Unabhaengigen__Kommission__Id__47176__de.html (26. 2. 2006).
http://www.zuwanderung.de/2_Staatsangehoerigkeit.html (29. 1. 2006).